

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У період глобалізації та все більшої взаємодії лінгвокультур особливого значення набувають дослідження у галузі рецепції елементів однієї лінгвокультури в іншу, наслідком чого є спільне збагачення обох. Різні аспекти вирішення цих проблем представлені в деяких працях та дисертаційних дослідженнях (В. М. Аристова, В. І. Беліков, В. А. Бологов, Є. Ф. Володарська, Н. В. Габдреева, Л. П. Крисін, Д. Крісталл, М. С. Романова).

Починаючи з середини ХХ ст., велика увага у лінгвістичній літературі приділяється дослідженню іншомовних елементів у художніх текстах, а саме лексико-граматичним особливостям їх рецепції як у теоретичному, так і у прикладному аспекті, що знайшло відображення у роботах Н. Д. Агафонові, Н. С. Арапові, М. А. Карпенко, В. В. Карпові, Е. А. Щербак. Реферована дисертація присвячена саме вивченню питань подібної рецепції, включенню елементів однієї мови у тексти, основою яких є інша мова. Таким чином, представлена дисертаційна робота знаходиться у руслі робіт, що аналізують спільне існування та взаємодію мов у сучасному світі в умовах кроскультурних зв'язків (А. І. Дьяков, Р. Р. Шайхутдинова, Є. І. Шликова, Р. Bakker, J. A. Fishman, H. Giles).

Низку наукових праць присвячено дослідженню функціонування іншомовних включень у різних текстах (З. К. Беданокова, Ю. Т. Лістрова, В. В. Макаров, С. І. Маніна, Н. А. Ніколіна, З. Л. Новожонова, О. Н. Олейнікова, Г. Н. Скребов). Однак, незважаючи на те, що існує чимало досліджень, які стосуються проблем взаємодії елементів різних мов, комплексне всебічне вивчення іншомовних включень у художньому тексті проводиться вперше. Рефероване дисертаційне дослідження присвячене детальному аналізу механізмів рецепції, форм репрезентації та функцій, які виконують іншомовні включення у художньому тексті.

У процесі відбору матеріалу для дослідження були детально розроблені критерії розмежування іншомовних лексичних інклюзивів (форинізмів) та запозичень, показані шляхи переходу перших у другі за рахунок асимілятивних і соціально-адаптивних процесів, а також відмічені труднощі фіксації моменту подібної статусної трансформації.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена приналежністю його до робіт, що аналізують співіснування та взаємодію мов у сучасному світі в умовах кроскультурних зв'язків. Надане дослідження відповідає на виклики часу і простежує взаємодію елементів різносистемних мов у просторі художнього тексту, що дозволяє розширити та поглибити його інформативно-когнітивний та пізнавальний потенціал. Воно є всебічним кількісно-якісним аналізом особливостей рецепції іншомовних елементів у текст, який представлений в іншій вербальній системі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане в рамках комплексної наукової теми кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія» № 0114U007183 «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики (теоретичні та прикладні аспекти)», затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Мета дослідження полягає у всебічному кількісно-якісному аналізі особливостей рецепції, функціонування та інтерпретації іншомовних елементів у художньому тексті, який представлено в іншій вербальній кодовій системі.

Мета дослідження зумовлює вирішення таких **завдань**:

- 1) розробити критерії розмежування автентичних іншомовних елементів (форинізмів) і лексичних запозичень;
- 2) визначити граматологічні особливості репрезентації іншомовних елементів у структурі художнього тексту;
- 3) описати основні кількісно-якісні характеристики іншомовних елементів, вбудованих у текст-реципієнт;
- 4) виявити способи інтерпретації і смислової ідентифікації іншомовних включень, які зустрічаються в художніх текстах;
- 5) визначити функціональне навантаження іншомовних включень у художньому тексті.

Об'єктом дослідження стали особливості інкорпорації іншомовних елементів у художній текст.

Предмет дослідження складають конкретні механізми рецепції іншомовних елементів, способи їх інтерпретації та особливості функціонування в художньому тексті.

Матеріал дослідження представлено гетерогенними художніми текстами XIX-XXI ст., де реципієнтом є англійська, французька, німецька, російська або українська мови. При цьому кожний твір має свій набір елементів різних мов-донорів (у тому числі грецької, італійської, іспанської).

Методи та прийоми дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи та прийоми аналізу: 1) *метод компонентного аналізу* при вивченні семантичного наповнення іншомовних включень; 2) *фреймовий аналіз*, який застосовувався для визначення способів абдукції, а також при вивченні функціонально-прагматичних особливостей тексту та особливостей комунікативних схем, характерних для різноманітних ситуацій мовного спілкування; 3) *прийоми аналогових зіставлень* при смисловій ідентифікації іншомовних елементів у чужомовному середовищі; 4) *метод дедуції* як один із основних методів, що застосовувався при проведенні інтерпретаційних операцій у випадку відсутності авторських і редакторських підказок; 5) *контекстологічний аналіз*, який використовувався для розшифровки змісту іншомовних елементів за відсутності відповідних авторських чи редакторських ремарок; 6) *логіко-інференційні прийоми* для інтерпретації смислу мовних елементів, не експліційованих у тексті; 7) *дистрибутивно-стилістичний аналіз* із метою визначення кореляції елементів різних мовних кодів (базового та іншомовного); 8) *валентностний аналіз* для проведення абдуктивних операцій, які є необхідними для адекватного тлумачення смислу іншомовного включення.

Наукова новизна полягає у комплексному вивченні інклюзивних іншомовних елементів, лексико-граматичних особливостей їх рецепції, а також способів їх графічної репрезентації. Із метою уточнення предмета аналізу, були детально

розроблені критерії розмежування запозичень та іншомовних включень (форинізмів).

Новизна дослідження визначається і тим, що вперше проводиться багатоаспектний соціолінгвістичний і функціонально-прагматичний аналіз іншомовних включень у текстову структуру, основою якої є інша мова. При цьому дослідження проводиться на матеріалі кількох різносистемних мов (слов'янські, романські, германські), що дозволило зробити більш глибокі висновки і узагальнення, ніж це зазвичай відбувається при вивченні кореляції елементів тільки двох лінгвокультур. Дане дослідження виходить за рамки вивчення двомовних зіставлень, що, на наш погляд, дозволяє зробити більш досконалий аналіз лінгвістичного феномена, який знаходиться в центрі уваги даної роботи. У процесі дослідження була розроблена теорія фреймового аналізу комунікативних ситуацій саме з іншомовними інклюзивами і описана специфіка їх репрезентації у художньому тексті. Вперше були систематизовані способи інтерпретації іншомовних включень у художніх текстах та проаналізовані лінгвопсихологічні особливості читацької абдукції для розшифровки смислів інклюзивних елементів.

Теоретичне значення дослідження полягає у подальшій розробці теорії інтертекстуальності, яка передбачає багатоаспектний аналіз взаємодії різних вербальних кодів, способів рецепції іншомовних елементів у чуже для них мовне середовище, їх функціонування та інтерпретацію у художньому тексті. Зокрема були розроблені механізми інтерпретації іншомовних включень в умовах відсутності авторської чи редакторської експлікації. Були уточнені критерії розмежування власне форинізмів і запозичень, які, на відміну від перших, характеризуються високим ступенем асиміляції та соціальної адаптації, що дозволяє розглянути їх у якості елементів головного словникового фонду мови-реципієнта. Була розроблена класифікація різнорівневих іншомовних включень, що дозволило уточнити ієрархічну структуру елементів іншомовної підсистеми у художньому тексті.

Практичне значення дисертації полягає у можливості використання результатів дослідження у викладанні курсів з історії та інтерпретації художнього тексту, в курсах із лексикології, стилістики, граматики, текстології, загального і порівняльного мовознавства, для написання курсових і дипломних робіт зі вказаних розділів лінгвістики, а також для розробки методики викладання іноземних мов, перш за все, із питань пов'язаних з абдукцією та інференцією змісту іншомовних елементів. Зроблені висновки можуть бути застосовані також у курсах соціолінгвістики і спецкурсах лінгвoseміотичного спрямування.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на науково-методичних семінарах кафедри іноземних мов Національного університету «Одеська юридична академія» в 2012-2014 рр. та на восьми міжнародних конференціях та одній міжміській конференції, а саме: Міжнародна наукова конференція професорсько-викладацького складу, присвячена 15-річчю Національного університету «Одеська юридична академія» та 165-річчю Одеської школи права «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2012 р.); V Міжнародна науково-методична конференція «Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі»

(Харків, 2012 р.); Міжміська наукова конференція «Сучасні питання прикладної та комп'ютерної лінгвістики» (Одеса, 2013 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика» (Київ, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2013 р.); Міжнародна науково-методична конференція «Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі» (Харків, 2013 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток наукових досліджень 2013» (Полтава, 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція, присвячена ювілею академіка С. В. Ківалова «Правове життя сучасної України» (Одеса, 2014 р.).

Публікації. Проблематику, теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження викладено у 14 публікаціях. З них 5 статей опубліковані у фахових наукових виданнях, визначених ДАК України, 1 стаття – у закордонному періодичному виданні. Результати дослідження додатково відображені у 8 збірниках матеріалів та тезах доповідей, викладених на наукових конференціях. Загальний обсяг публікацій за темою дисертації – 5,6 др. арк.

Структура та обсяг дослідження. Дисертація, загальним обсягом 217 сторінок, складається з текстової частини (вступу, чотирьох розділів із висновками до них і загальних висновків), джерельної бази – 385 позиції, а саме: списку теоретичних джерел – 302 позиції, списку лексикографічних джерел – 34 позиції, списку джерел ілюстративного матеріалу – 49 позиції. У роботі подано 8 таблиць, 7 схем та 1 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

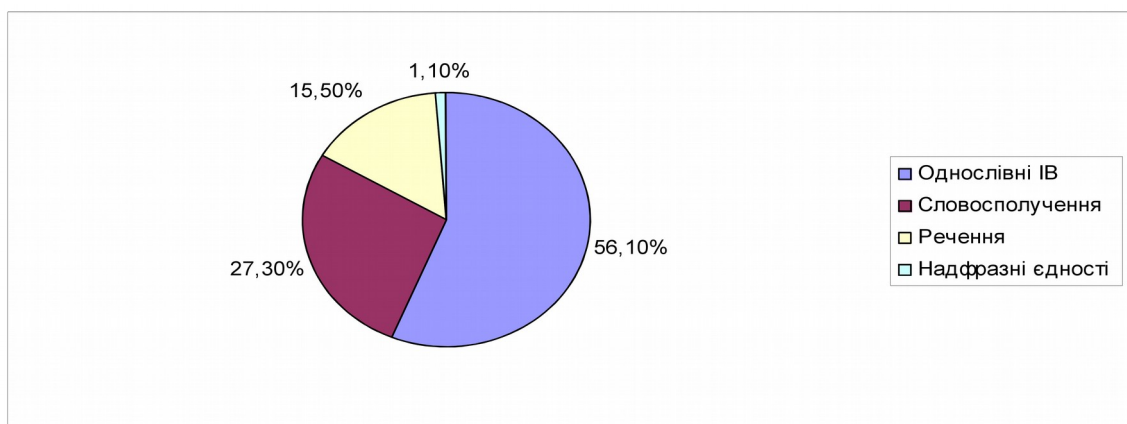
У **вступі** обґрунтовано актуальність і наукову новизну дисертаційного дослідження, визначено об'єкт і предмет, мету й завдання роботи, її теоретичне та практичне значення, охарактеризовано методи й матеріал дослідження, викладено інформацію про апробацію отриманих результатів.

Перший розділ «Теоретичні основи дослідження іншомовних включень» складається з трьох частин, в яких визначається лінгвістичний статус терміносполучення «**іншомовне включення**» (ІВ), аналізуються основні граматилогічні та структурно-змістовні особливості ІВ у **художньому тексті (ХТ)**, визначаються основні критерії розмежування форинізмів і запозичених лексем, розглядається таксономія ІВ та особливості їх графічної репрезентації.

Термін ІВ розглядається у цій роботі досить широко, включаючи структурно різномірні елементи, які можна розділити на дві великі групи: А. залежні, тобто такі, що не функціонують в якості самостійних текстових елементів; Б. незалежні, тобто такі, що функціонують в якості самостійних структурно-змістовних одиниць тексту. До залежних ми відносимо однобуквені ІВ, тобто такі ІВ, які представлені однією буквою з мови-донора і які, витісняючи певну букву у слові мови-реципієнта, утворюють графічні гібриди (напр., *Замужем*). Це також іншомовні морфеми, які, з'єднуючись із базовими елементами, утворюють гібридні слова (одні морфеми взяті з мови, що приймає, інші – з мови-донора, напр., *Duxless*).

До незалежних ІВ відносяться ті елементи, які є морфологічно самостійними одиницями. У свою чергу, незалежні ІВ було розділено на наступні структурно-семантичні підгрупи: 1) однослівні ІВ; 2) словосполучення; 3) речення; 4) **надфразні єдності (НФЄ)** (див. Діаграму 1). У всіх авторів, праці яких досліджувалися, серед однослівних іншомовних включень превалюють іменники (у середньому 87,2%). Прикметники займають другу позицію (5,6%), дуже рідко використовуються дієслова – 4,9%, прислівники складають 2,3% всіх випадків однослівних включень. У ХТ, як показали наші спостереження, зустрічається досить багато включень, що виходять за межі слова. До останніх, насамперед, відносяться словосполучення. Як показали наші підрахунки, кількісно переважають двослівні словосполучення (82,6%). Рідше використовуються трислівні ІВ (15,3%). Майже не зустрічаються словосполучення, які містять більше трьох елементів (усього 3,1%). Досить часто зустрічаються незалежні ІВ – речення. Дослідження показало, що іншомовні речення нерідко перетинаються з реченнями базової мови. Багато таких структур є перекладом суміжного іноземного речення, що полегшує сприйняття і розуміння іншомовних фрагментів. Наприклад: *“I’m afraid to die, Pilar,” he said. “Tengo miedo de morir. Don’t you understand?”* (Hemingway “For Whom the Bell Tolls”). У цілому, спостереження показали, що переважають ІВ-речення, що нараховують в середньому 1-5 слів (70,8%). На другому місці речення, довжина яких становить у середньому 6-10 слів (15,9%). Досить рідко використовуються іншомовні структури, середня довжина яких перевищує 10 слів (13,3%). Таким чином, більшу частину складають прості речення, що дозволяє зберегти динаміку оповіді. Деякі самостійні ІВ репрезентовані цілими блоками речень, які складають так звані надфразні єдності. Однак великі фрагменти іншомовних речень у ХТ зустрічаються досить рідко, оскільки вони сприяють згасанню читацького інтересу. Дослідження показало, що домінують НФЄ, що налічують 2-5 речень. Подібні короткі НФЄ складають 52%, а наддовгі – 8%, що можна пояснити інтуїтивним відчуттям письменника перцептивної межі, після якої відбувається загасання читацької цікавості.

Діаграма 1. Кореляція різноструктурних незалежних ІВ

Зазначимо, що крім власне іншомовних слів автори нерідко використовують квазі-ІВ – okazіоналізми, що імітують лексеми якоїсь іноземної мови, але в цій мові не існують (напр., *Oranus, uglosuckson*), що дозволяє письменникам не тільки

продемонструвати свої творчі можливості, але і створити ефект гетерогенності тексту, надавши йому відтінку оригінальності.

У даному розділі розглядаються також граматологічні особливості включення іншомовних елементів у базовий художній текст, описуються способи їх графічної репрезентації в чужорідному текстовому середовищі. Відзначимо, що з граматологічної точки зору іншомовні слова і вирази можуть бути представлені кількома способами: 1) повна графічна автентичність (*femme fatale*); 2) транслітерація (*shtchi*); 3) буквена транскрипція – графон (*серйозное* – буквена репрезентація вимови російського прикметника «серьёзное»).

Велика частина (78%) ІВ у ХТ отримує ту чи іншу специфічну графічну репрезентацію, що дозволяє сконцентрувати на них особливу увагу читачів. Наше дослідження свідчить про те, що в переважній більшості випадків ІВ отримують шрифтове оформлення. Найчастіше це курсив (62%). Капіталізація, тобто використання великих літер, зустрічається в 16% випадків. Виділення ІВ за допомогою лапок можна було зустріти в 22% випадків.

Детально аналізуються процеси поступової адаптації та асиміляції іншомовних елементів-лексем і лексикалізованих сполучень при їх переході в розряд запозичень. У цьому дослідженні пропонується класифікація, яка дозволяє кваліфікувати ІВ-лексеми та вирази з точки зору ступеня їх асиміляції. Тут виділяються три групи: 1. неасимільовані ІВ (*alter ego, dolce vita, haute couture, status*), тобто такі, що не піддаються ніяким трансформаціям і представлені в автентичному графічному вигляді; 2. частково асимільовані ІВ, тобто такі, що зазнали або графічної, або граматичної трансформації відповідно до вимог мови-реципієнта, зберігаючи деякі ознаки мови-донора (наприклад, лексема *кафе* отримала графічний образ російського слова, але не змінюється за відмінками); 3. повністю асимільовані ІВ (*лузер, дрес-код*), що трансформувалися і графічно, і граматично відповідно до вимог мови-реципієнта, але не увійшли до його основного словникового фонду, тобто не отримали офіційного статусу запозичення, який позначається фіксацією в найбільш авторитетних словниках. Пропонується також класифікація ІВ-слів і словосполучень із точки зору міри їх соціально-комунікативної адаптації. Незалежно від ступеня асиміляції можна виділити ІВ, які сприймаються як невід'ємні (узуальні) елементи мови-реципієнта, більшістю носіїв цієї мови, та ІВ, які сприймаються, як чужі, сторонні, незважаючи на досить часте використання і досить високий ступінь асиміляції (напр., *файл* у російській мові). Процес переходу форинізмів (власне ІВ) в основний словниковий фонд мови-реципієнта в якості запозичень проходить цілий ряд стадій асиміляції і адаптації, тому межі переходу від перших до других нерідко мають дифузний характер, що в деяких випадках призводить до доволі суб'єктивного підходу при їх розмежуванні. Надалі аналізуються такі лексеми та лексикалізовані сполучення, незалежно від ступеня їх асиміляції та адаптації, які ще не увійшли в основний словниковий фонд мови-реципієнта.

Другий розділ «Методологія дослідження іншомовних включень у художньому тексті» присвячено його методологічному складнику та обґрунтуванню фактів, що були визначальними у процесі відбору матеріалу дослідження. У цьому

розділі також розглядаються деякі особливості термінологічного апарату роботи та подається інвентар головних лексикографічних джерел.

Методологічну основу представленого дослідження становлять принципи діалектики, що передбачають вивчення законів розвитку природи, суспільства і мислення в їх суперечливості, що дало можливість створити максимально повну картину взаємодії різномовних елементів у ХТ. Діалектичний підхід передбачає розгляд різних явищ у їх взаємодії та взаємовпливі, з чого, безсумнівно, випливає необхідність у системному підході до аналізованих лінгвальних феноменів.

У дослідженні зазначається, що лінгво-композиційну систему складає уся множина вербем, що утворюють основний текстовий корпус, а також перед- і затекстові елементи, які виконують допоміжну функцію. Іншомовні елементи, що інкорпуються в текст-реципієнт, утворюють підсистему, яка має свою внутрішню структурно-змістовну ієрархію. Вона складається з різнорівневих елементів (літера, морфема, слово, словосполучення, речення, НФЄ). Отже, підсистема ІВ, навіть при незначному числі її елементів, надає гетерогенному тексту нової якості, робить його принципово відмінним від будь-якого одномовного тексту, дозволяючи максимально повно відобразити всі сторони життя й особливості комунікації. Але набір різнорівневих елементів у кожному конкретному ХТ може бути повним або частковим (відсутність елементів одного чи декількох рівнів).

Широко застосовувались *методи індукції і дедуції*. Дані методи використовувалися при вивченні всього корпусу ІВ, при проведенні аналізу з метою виявлення їх основних якісних характеристик, а також при інтерпретаційних операціях. *Описовий метод* дозволив деталізувати факти, які були об'єктом безпосереднього спостереження у процесі читання відповідних ХТ. Велику роль описовий метод грав у визначенні та фіксації характерологічних функцій ІВ, їх індивідуалізуючого значення як однієї з особливостей ідіолекту персонажа. *Соціально-психологічний підхід* дозволяє краще зрозуміти мотивацію вибору мови спілкування при диглосії або багатомовності комунікантів. Соціально-психологічні особливості комунікантів враховувалися у *фреймовому аналізі* ситуацій мовного спілкування з використанням іншомовної лексики. Фреймовий аналіз також дозволив визначити й описати комунікативні схеми, де ІВ виконують різні функції дивергентного та конвергентного характеру. Також у цьому дослідженні застосовувався *валентностний аналіз* при проведенні абдуктивних операцій, необхідних для вірного тлумачення змісту іншомовного включення. Окремі прийоми *дистрибутивно-статистичного аналізу* застосовувалися при визначенні обсягу іншомовних елементів, які інкорпуються в чужорідне мовне середовище в рамках досліджуваних ХТ, що дозволило представити в роботі картину більш-менш активних архітектонічних текстових зон у плані експансії іншомовних елементів та функціонального навантаження, яке вони несуть. *Логіко-інференційні прийоми* були ефективні при інтерпретації смислів іншомовних елементів у ХТ. У якості основи в даному випадку використовувалася тематична сітка з виокремленням відповідних ізотопічних рядів. На основі аналізу елементів ізотопічного ряду виводилося відповідне ключове слово, у рамках якого і здійснювався пошук можливого значення неідентифікованого іншомовного включення. У роботі були застосовані також

контекстологічний та компонентний аналіз. У процесі визначення смислів ІВ використовувалися можливості мікроконтексту (у межах речення), мезоконтексту (надфразні єдності та їх блоки), а також макроконтексту, коли значення іншомовного слова або словосполучення набувало найбільш виразної форми на тлі всього текстового масиву художнього твору. Компонентний аналіз застосовувався при вивченні семантичного наповнення іншомовного включення, що важливо для розуміння і правильного тлумачення іншомовних слів при їх інкорпоруванні в чужорідне мовне середовище. Прийоми аналогових зіставлень широко використовувалися в рамках застосування компонентного аналізу як операції часткового характеру, дозволяючи порівняти семний склад іншомовних слів, що інкорпуються, зі словами базової мови художнього твору.

Матеріалом дослідження було обрано художні тексти XIX – XXI ст., базовою мовою яких є англійська, українська, російська, французька та німецька мови, у яких були зафіксовані ІВ з англійської, німецької, грецької, російської, української, французької, іспанської, італійської мов та латині. Відбір матеріалу проводився шляхом попереднього ознайомлення з художніми текстами та виокремлення тих ХТ, в яких частка інкорпорованих елементів складала не менш 3% від усього лексичного корпусу. Вибір лексикографічних джерел обумовлений самою назвою теми дисертаційної роботи. Це, насамперед, двомовні перекладні, ідеографічні, тлумачні, та термінологічні словники та словники іноземних слів, а також різні енциклопедичні джерела.

У процесі дослідження було уточнено термінологічний апарат дослідження, який включає, як традиційні, усталені, так і нові терміни, наприклад, нульова ідентифікація. Основним критерієм відбору того чи іншого терміна було його максимальне наближення до моносемії, а також високий ступінь конвенційності, тобто прийняття його більшістю представників наукової лінгвістичної спільноти.

У третьому розділі «Інтерпретація іншомовних включень у художньому тексті» аналізуються різні способи інтерпретації іншомовних включень у художньому тексті. При цьому підкреслюється особливе значення фактора адресата при створенні тексту та в процесі його декодування. Було виділено 3 основні способи інтерпретації ІВ в художньому тексті: авторська, читацька та редакторська.

Авторська інтерпретація означає, що автор дає переклад ІВ мовою-реципієнтом твору: 1) у самому тексті (внутрішньотекстова інтерпретація) чи 2) у затекстовій частині (затекстова інтерпретація). У свою чергу, як показало дослідження, внутрішньотекстова авторська інтерпретація має такі різновиди, що передбачають: 1) міжмовну синонімію (в межах мікро-, мезо- і макроконтексту); 2) введення дефініцій мовою-реципієнтом; 3) введення експлікацій (розгорнутих описів) мовою-реципієнтом.

Міжмовна синонімія означає переклад слова або цілого відрізка ІВ мовою-реципієнтом за допомогою відповідних одиниць, що мають максимальне наближення до вихідного значення: *Uprava (Central Bureau); Putilovsky Zavod (Putilov factory); Zhivoe Slovo (Living Word); ryetch (speech); Obschtchee Dielo (Common Cause); gorodovoye (city police)*. ІВ може бути як у передпозиції до пояснювального контексту, так і в постпозиції: *"Drunk," I said. "Borracho! Muy*

borracho!". З точки зору підтримання читацького інтересу сильнішою є позиція ІВ з поясненням у постпозиції. Нерідко зустрічаються пояснення-ретардації, коли експлікація значно дистанційована від ІВ. Остання більше активізує творчі здібності читача, змушуючи його будувати відповідні здогади і припущення, які потім знаходять або не знаходять своє підтвердження. Іноді, як показав аналіз, у ХТ зустрічаються випадки подвійної та потрійної синонімічної інтерпретації (*speculator – marador, bandit, ghoul*), що дозволяє дати більш точну, багатофокусну семантичну характеристику ІВ.

Унаслідок такого способу авторського пояснення, як дефініція, обов'язковою умовою є присутність знака еквівалентності (to be; means; to be equal to; to be the same as тощо). Наприклад, у творчості Олдріджа можна було спостерігати пряму дефініцію: "*The eleven Totenkopfs came down in the early afternoon. The Totenkopf – is the Death's head Division of the German army. They have a skull painted on their helmets*" (Aldridge "Sea Eagle"). Подібні дефініції нерідко вводяться в тому випадку, якщо контекстуальні значення ІВ не збігаються зі словниковими значеннями даних одиниць.

Крім дефініцій можуть бути використані розгорнуті описи-експлікації. Вони найчастіше з'являються в тих випадках, коли необхідно розтлумачити будь-яку реалію історичного чи національно-етнічного характеру. Приклад подібного опису лексичної реалії можна знайти у Джона Ріда: "*That night was a velada in the Theatre of the Heroes*". Далі автор у межах тієї ж НФЄ (мезоконтексту) дає розгорнуте пояснення-експлікацію даної реалії: "*Now, the velada is an entirely Mexican institution. First there comes a speech, then a "recitation" on the piano, then a speech, followed by a patriotic song rendered by a chorus of awkward little Indian girls <...> Whenever there is a prominent funeral, or a national holiday, or a President's anniversary, or, in fact, an occasion of the least importance, a velada must be held. It is the conventional and respectable way of celebrating anything*" (Reed "Insurgent Mexico").

Авторська інтерпретація в затекстовій частині найчастіше зустрічається у двох формах репрезентації: 1) посторінкові виноска; 2) пояснення в кінцевих виносках (глосарії), які зазвичай слідує за основним текстом. Однак, у зв'язку з відсутністю відповідної довідки в деяких виданнях, не завжди ясно, чи належать посторінкові виноска самому автору чи редактору, що, безумовно, ускладнює власне текстологічний аналіз твору. Значно активізуються механізми читацької інтерпретації в тих випадках, коли авторська експлікація повністю відсутня. Аналіз показав, що, як правило, автори не пояснюють такі ІВ, які представляють собою широко відомі розмовні формули, у тому числі формули ввічливості та подяки: "*Merci*" (фр.); вітання і прощання: "*Hasta la Vista*" (ісп.); згоди і незгоди: "*bien*" (фр.); "*nein*" (нім.); гасла: "*Vive la France!*" (фр.); вигуки-емотиви "*Mon Dieu!*" (фр.); різні найменування людей, найчастіше узагальнені інвективи: "*Bosches, couchon!*" (фр.). Введення іноземної мови, яка не супроводжується жодними авторськими поясненнями, примітками, перекладом, – пояснюється різними факторами: 1) автор завищує ступінь мовної підготовки читача, вважаючи, що той достатньою мірою володіє певним набором слів і виразів тією чи іншою іноземною мовою; 2) автор вважає, що представлений ним контекст повністю дозволяє

здогадатися про значення сказаного, виокремити відповідні смисли із запропонованої референтної ситуації, якщо у читача виникає у цьому необхідність; 3) автор вважає, що сказане іноземною мовою не є релевантним із погляду фабули, основної дії, а набуває характеру ознаки національної приналежності персонажа, допомагає створити національний колорит; 4) автор спокійно ставиться до читацьких варіантів інтерпретації значення ІВ, вважаючи, що невизначеність і творча співучасть читача цілком відповідає його концепції мистецтва і літератури з можливістю мультиплікації змісту, навіть якщо ці інтерпретації будуть відрізнятися від авторського задуму. Однак чим би не керувався автор при ігноруванні пояснювального контексту ІВ, читач мимоволі вдається до здогаду. Здогад допускає певний рівень імовірності та невизначеності. Здогад при цьому може здійснюватися на основі мікро-, мезо- і макроконтраксту. Межею мікроконтексту є найближчий контекст. Як правило, це речення, в якому значення ІВ доволі легко виокремити за допомогою способу визначення валентності. Рамки мезоконтраксту зазвичай співпадають з межами НФС. У цьому випадку читачеві на допомогу приходять ізотопічні ряди, тобто ланцюжки тематично пов'язаних слів, які можуть розташовуватися один від одного у безпосередній близькості або дистанційно. Проте у ряді випадків більш-менш точний здогад можна зробити тільки на базі макроконтраксту, тобто всього твору або його більшої частини. Конкретизація змісту здійснюється тут на основі сукупності різних контекстуальних сем ІВ, що реалізуються в різних фрагментах ХТ, які визначаються за допомогою аналізу валентностних зв'язків.

Велику роль у спробі здогадатися про значення ІВ грають підказки, серед яких можна виділити: 1) екстралінгвістичні, які засновані на закономірностях об'єктивного світу, особистому досвіді читача, що дозволяє припускати багато подій, а отже, і слова або значення слів, які представляють ці події. У цьому плані велике значення мають фрейми, тобто сценарії певних стійких ситуацій, які передбачають і певний набір вербально-концептуальних елементів. Наприклад, фрейм прощання припускає наявність відповідних формул-сигналів закінчення спілкування тощо; 2) внутрішньотекстові, які передбачають використання елементів ізотопічного ряду. Перевірка за ізотопічними рядами відповідного фрагмента тексту дозволяє більш-менш точно визначити релевантний ізотопічний ряд, який і дає можливість зробити здогадку із більшою чи меншою точністю. Прикладом інтерпретації на гіперонімічному рівні є наступний фрагмент з «Повсталі Мексики» Джона Ріда: *“The noble Alamo trees, towering thickly in massy lines along the ditches to the west, burst into showers of bird-song”* <...>. Читач здогадується, що Alamos – це якийсь вид дерев завдяки гіпероніму, родовому значенню trees, яке автор неодноразово повторює в тексті: *“Except for another line of Alamos straggling to the city, there were no trees in all the plain but two or three scattered ones to the right”* (Reed “Insurgent Mexico”). Тільки завдяки редакторському поясненню англomовний читач, який не володіє іспанською, дізнається, що alamo означає «тополя», тобто конкретизація значення іншомовного слова відбувається на рівні гіперонімії; 3) міжмовні, які представлені у вигляді споріднених слів, інтернаціоналізмів, дериватів, утворених у результаті запозичень із мови в мову. Прикладом здогаду за кореневою морфемою

може слугувати наступний фрагмент згаданого нарису: “*They tell, for example, how one of his band named Reza was captured by the rurales and bribed to betray Villa*” (Reed “*Insurgent Mexico*”). Корінь *rur* (лат.), який є основою цілої низки англійських слів (*rural* – сільський), дозволяє читачеві зробити наступний висновок: йдеться про людей, які мешкають та працюють у сільській місцевості. Таким чином, семантичний аналоговий аналіз дозволяє здогадатися про значення слів, які мають спільні корені у мові-реципієнті і мові-донорі.

Через відсутність авторської інтерпретації ІВ нерідко здійснюється редакторська підтримка для забезпечення адекватного сприйняття недоступної для широкого читача інформації, особливо у творах, адресованих іншомовному читачеві (читачеві-іноземцю). Редакторська інтерпретація зазвичай представлена: 1) у вигляді підрядкових приміток; 2) у глосарії або коментарі після тексту. Подібні пояснення найчастіше присутні у формі перекладу на мову-реципієнт або на мову читача-іноземця. Рідше використовуються експлікації. Повноцінні дефініції для редакторської інтерпретації не характерні, оскільки вони передбачають наявність дієслова еквівалентності, яке редактори зазвичай опускають. Тому йдеться скоріше про синтаксично усічені дефініції, які зустрічаються набагато рідше, ніж переклад ІВ. Кореляція перекладних, з одного боку, і експлікаційно-дефініційних форм редакторської інтерпретації, з іншого, - становить 5:1.

Четвертий розділ «Функції іншомовних досліджень у художньому тексті» присвячено детальному аналізу функцій, які виконують іншомовні включення в ХТ. Було виділено два основних аспекти функціонування ІВ у ХТ: 1) композиційно-архітектонічний і 2) характерологічний.

Аналіз показав, що вельми активними архітектонічними елементами ХТ із точки зору включення ІВ останнім часом (XX - поч. XXI ст.) стали заголовки, повністю або частково представлені елементами англійської мови. Таким чином, письменники усього світу жваво реагують на процеси мовної та культурної глобалізації своїми творами, нерідко даючи їм англійські заголовки. Наприклад, до подібних заголовків відносяться англійські заголовки таких німецькомовних романів, як “*Crazy*” у Б. Леберта, “*Generation Golf*” у Ф. Ілліеса, “*Solo-Album*” у Б. Штукрад-Барре, “*Casual*” у О. Робскі. Використання заголовків, які представлені іншомовними елементами, характерно для сучасної німецької і гламурної російськомовної літератури, особливо для творів постмодерністського напрямку.

Не меншою активністю у плані використання ІВ відрізняються й епіграфи, особливо в так званій сучасній гламурній літературі. Винесені за межі основного корпусу тексту, епіграфи служать важливим індикатором смислового поля твору. Наприклад, рекламний слоган “*Give me, give me - pronto-Amaretto*”, що став епіграфом до роману “*Faserland*” Кр. Крахта, виступає своєрідним провідником читача у світ відомих торгових марок і брендів, у якому рухаються його персонажі. Із цієї ж причини активно використовуються іншомовні слова і вирази в заголовках окремих розділів. Наприклад, у романі “*Soloalbum*” Б. Штукрад-Барре розділи позначені за допомогою англійських елементів (*Roll with it; Half the World Away* та ін.), хоча виклад ведеться німецькою, рідною для автора мовою.

У гетерогенних текстах кореляція ІВ та елементів базової мови залежить від типу розповіді. Наші спостереження показали, що на авторську розповідь припадає 26% ІВ, а частка ІВ у діалозі і зображальній внутрішній мові становить 54%. У невласне-прямій мові ІВ зустрічаються в 20% випадків. Як видно з представлених даних, в плані використання ІВ персонажна мова є найбільш активною частиною тексту, що пояснюється її підвищеним індивідуально-характерологічним навантаженням. Вона є прямим індикатором національної або професійної приналежності персонажів і опосередкованим індикатором локальності описуваних у ХТ подій. Найбільше скупчення ІВ в авторській розповіді характерно для травелогічних творів, де докладно описуються особливості подорожей по різних країнах, наприклад: *“Берут обычно так: салат «хориатико» один на всех (большая миска с огурцами, помидорами, луком, брынзой, маслинами, иногда зеленым перцем, всё заправляют изумительным оливковым маслом). Жареную картошку горкой («пататес»)”* (Толстая “День”).

У процесі дослідження були розроблені основи фреймового аналізу комунікативних ситуацій з іншомовними включеннями і описана специфіка їх репрезентації у художньому тексті. Під фреймом у цій роботі розуміється схема стійкої комунікативної ситуації, що включає такі складові, як характеристика комунікантів, комунікативна інтенція і спосіб досягнення комунікативної інтенції. У процесі дослідження всі комунікативні ситуації, учасники яких відрізняються один від одного мовною компетенцією, було зведено до 5 базових фреймів (див. Табл. 1):

Таблиця 1. Фрейми головних комунікативних ситуацій з елементами ІВ

	Комуніканти	Комунікативна інтенція (КІ)	Спосіб досягнення КІ
ФРЕЙМ 1	Співрозмовник А, який не володіє рідною мовою співрозмовника Б; співрозмовник Б, який володіє рідною мовою співрозмовника А	Знайти взаєморозуміння зі співрозмовником	Активне використання елементів мови, яка відома обом співрозмовникам
ФРЕЙМ 2	Комуніканти з різними рідними мовами, які володіють мовою-посередником (третя мова)	Знайти мовний контакт	Використання мови-посередника (третя мова)
ФРЕЙМ 3	Носії різних мов, які не володіють або погано знають мови один одного (мови своїх співрозмовників)	Налагодити комунікативний контакт	Залучення перекладача (третя сторона)
ФРЕЙМ 4	Співрозмовник А, який не володіє або погано володіє мовою співрозмовника Б; співрозмовник Б, який володіє рідною мовою співрозмовника А	Небажання продовжувати комунікацію	Навмисна зміна мови співрозмовником Б на таку, що не відома співрозмовнику А
ФРЕЙМ 5	Співрозмовник А, який не володіє або погано володіє мовою співрозмовника Б; співрозмовник Б, який не володіє або погано володіє рідною мовою співрозмовника А	Спроба зрозуміти один одного	Мова жестів, окремі включення загальновідомих іншомовних слів; інтонація

Наші спостереження кореляції ІВ у композиційно-мовленнєвих формах показали, що ІВ насамперед зустрічаються в описових контекстах (52%). Особливо їх багато, якщо автор описує побут, звичаї і традиції якого-небудь народу, що в першу чергу характерно для творів тревелогічного жанру. Розвиток дії за кордоном, в інших країнах зазвичай призводить до збільшення числа ІВ в тканині ХТ, якщо автор намагається створити автентичну локально-темпоральну картину того, що відбувається. В оповіданні ІВ зустрічаються рідше (25%), хоча багато що тут залежить від жанру твору і локалізації його дії. У роздумах (23%) часто використовуються ті іншомовні терміни, які з точки зору автора вимагають авторського тлумачення або коментаря. Нерідко це вокабули, які відіграють роль ключових слів і виразів необхідних для розуміння основного задуму твору, та деякі універсальні ідеологеми, які захоплюють думки все більшої кількості людей у різних країнах. Так, у тексті твору "Crazy" Б. Леберта автор розмірковує про змістовну наповненість багатозначного слова Love: *“Vermutlich ein wahrer Satz. Vielleicht aber auch einfach nur Mist. Love is weder ein razor noch sonst irgendwas. Love ist undefinierbar. Love ist ... ficken, würde Janosch jetzt einwerfen. Aber das glaube ich nicht. Ich glaube, Love ist mehr. Ficken ist ficken. Love is was anderes. Music vielleicht”* (Lebert “Crazy”).

У багатьох сучасних ХТ можна знайти велику кількість вторинних текстів різного типу. Як показало дослідження, вторинні тексти виявилися місцем концентрації різних іншомовних включень, особливо якщо вони тісно пов'язані з основною тематикою твору. Як правило, це тексти малої форми: епістолярні (листи); ділові (укази, розпорядження, ділові записки) та ін. Останнім часом у ХТ все частіше включаються різні рекламні тексти. Так, у Б. Леберта, який прагне передати динаміку сучасного міста, поряд з іншою рекламною продукцією, можна зустріти рекламу курсів англійської мови, яка вбудовується в німецькомовний текст: *“Meines ist eine Reklame. Für einen englischen Sprachkurs. Talk the words right out of your soul oder so ähnlich”* (Lebert “Crazy”). Вбудовуватися можуть також тексти пісень популярних англійських вокально-інструментальних груп. Музичний фон багатьох ХТ покликаний передати дух епохи поряд із різними елементами інших культурних кодів. Доволі часто в сучасних романах фіксуються всілякі графіті, у тому числі з використанням іноземних слів і виразів. Вторинними текстами можна вважати і написи на футболках та інших предметах одягу. Цю тенденцію в молодіжному стилі помітили багато письменників, що отримало відображення в їхніх творах (наприклад, "Crazy" Б. Леберта, "Generation II" В. Пелевіна).

Комплексний аналіз показав, що іншомовні включення виконують різні функції, основними з яких можна вважати наступні: 1) створення місцевого колориту при описі елементів локусу як реального, так і віртуального характеру; 2) виконання функцій непрямих індикаторів хронотопа твору; 3) заповнення культурологічних, політичних та інших лакун у описах звичаїв, побутових подробиць, традицій інших народів та інших держав; 4) ідентифікація представників різних соціальних груп (освіта, матеріальне становище, професійна приналежність та ін.); 5) характеристика окремих персонажів за їх національною приналежністю; 6) автентична передача особливостей спілкування з іноземцями, у тому числі з

комунікантами-білінгами і поліглотами; 7) створення комічного ефекту за допомогою комунікативно неадекватного використання іноземних слів і виразів, а також їх перекручених варіантів людьми низького освітнього рівня; 8) виконання функції одного з найважливіших елементів сюжетотворення та архітекtonіки (заголовки, епіграфи, найменування розділів), тобто фактора, який забезпечує цілісність тексту; 9) виконання функцій мітігатора і евфемізму за необхідності дотримання правил етикету в конкретній комунікативній ситуації.

ВИСНОВКИ

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню питань рецепції елементів однієї лінгвокультури в іншу, інкорпорації окремих буквених графем, вокабул, висловлювань і надфразних єдностей мови-донора в художні тексти, в основі яких лежить інша мова (мова-реципієнт).

У процесі даної роботи був проведений всебічний кількісно-якісний аналіз особливостей рецепції іншомовних елементів у текст, написаний в іншій вербальній кодовій системі. В якості базових використовувалися англомовні, німецькомовні, україномовні і російськомовні тексти. Основна мета дослідження полягала в комплексному вивченні інклюзивних різнорівневих і різносистемних іншомовних елементів, які у роботі отримали назву «іншомовні включення», лексико-граматичних особливостей їх рецепції, способів їх графічної репрезентації, а також функціонування в ХТ.

ІВ мають системний характер і можуть бути представлені в ієрархічній послідовності, – від залежних (внутрішньослівних – літери, морфеми) до незалежних (слово, словосполучення, речення, надфразна єдність) елементів. Активізація одиниць різних структурно-семантичних зон підсистеми ІВ залежить від авторського ідіолекту, жанру та літературного напрямку, до якого належить твір. В цілому більш послідовно реалізується експресивно-стилістичний потенціал незалежних одиниць. Залежні елементи, які беруть участь в гібридизації та створенні квазііншомовних елементів, частіше зустрічаються в постмодерністських текстах та творах, що належать до так званої гламурної літератури.

Основним критерієм розмежування лексичних ІВ (форинізмів) і запозичень є належність/неналежність лексичних одиниць до головного словникового фонду (ГСФ). Ті лексичні одиниці, які не входять до ГСФ мови-реципієнта, в реферованій роботі розглядаються як ІВ, навіть якщо вони мають високий асимілятивно-адаптивний ступінь і знаходяться на межі поля ІВ та поля ГСФ. Перетин цієї межі та включення ІВ у ГСФ визначається за допомогою найбільш авторитетних словників, які фіксують відповідні лексеми як інгерентні одиниці мови-реципієнта.

Рецепція ІВ здебільшого супроводжується вживанням різних засобів їх графічного маркування (курсив, капіталізація, лапки). Графічні образи ІВ-лексем варіюються в діапазоні «автентичні образи – трансформовані образи (транслітерація, буквена транскрипція)». Вибір вказаних графатологічних особливостей репрезентації ІВ в ХТ обумовлений ідіолектом автора, функціональним навантаженням конкретних ІВ, а також стандартами оформлення друкованого тексту на різних етапах розвитку художньої літератури. Частими є випадки редакційного

втручання в питання графологічної репрезентації тексту під час підготовки його до друку.

У гетерогенних текстах кореляція ІВ та елементів базової мови варіюється в різних типах оповідання (авторська мова, персонажна мова, включаючи внутрішню, невластне-пряма мова). Персонажна мова є найбільш активним типом оповідання з точки зору використання ІВ, що пояснюється його підвищеним індивідуально-характерологічним навантаженням. Воно є прямим індикатором національної або професійної приналежності персонажів і непрямим індикатором локальної віднесеності описуваних у ХТ подій. У процесі дослідження персонажної мови були розроблені основи фреймового аналізу комунікативних ситуацій з іншомовними інклюзивами і описана специфіка їх репрезентації у художньому тексті. Залежно від індивідуально-мовленнєвих особливостей і національності комунікантів, їх комунікативної інтенції і способів досягнення останньої було виділено 5 базових фреймових ситуацій, три з яких є конвергентними, тобто такими, що забезпечують комунікативну взаємодію, а дві інші відображають ситуації для яких характерна комунікативна дивергенція.

З точки зору композиційно-архітектонічної організації ХТ найбільшою активністю вирізняються такі елементи об'ємно-прагматичного розподілу тексту, як заголовки та епіграфи, які завдають вектор мультикодового породження текстової тканини.

Стилістично маркованими з огляду на вживання ІВ є вторинні тексти (епістолярії, рекламні тексти, написи на одязі, графіті, тексти пісень тощо), які допомагають передати в ХТ атмосферу тісної міжмовної взаємодії на рівні повсякденного життя та кроскультурних зв'язків.

З точки зору активності ІВ у фрагментах різних композиційно-мовленнєвих форм найбільш активними є описові контексти (53%) з домінуючими ІВ-субстантивами, які є організуючим центром опису побуту, звичаїв та традицій різних народів, що, в першу чергу, характерно для тривалогічних творів. У розповідних фрагментах ІВ зустрічаються рідше (25%), але в них збільшується частка ІВ-дієслівних одиниць у порівнянні з описовими контекстами. В роздумах часто використовуються ІВ (23%), які відіграють роль ключових слів і виразів, необхідних для розуміння основного задуму тексту. Насамперед це універсальні абстрактні поняття, – ідеологеми, які і є тим вербально-концептуальним стрижнем навколо якого розгортається міркування.

Наявність ІВ у мультикодовому тексті зумовлює необхідність їх тлумачення. В роботі виділяється 3 основних типи інтерпретації ІВ в ХТ: авторська, редакторська та читацька.

Авторська інтерпретація передбачає застосування прямих експліцитних форм тлумачення ІВ за допомогою мови-реципієнта як в текстовому (підрядкові примітки; глосарій), так і внутрішньотекстовому просторі (міжмовна синонімія, дефініції, розгорнуті пояснення). Нульова авторська інтерпретація зумовлена або переоцінкою рівня мовної підготовки читача або наміром автора залучити читача до інтерпретаційної діяльності. В деяких випадках автори повністю ігнорують фактор адресата, взагалі відмовляючись від будь-яких пояснень ІВ.

Редакторська інтерпретація, на відміну від авторської, здійснюється тільки в затекстовому просторі і визначається певною суб'єктивністю коментаря, що іноді призводить до аберацій під час тлумачення деяких конкретних ІВ.

Найбільший ступінь апроксимативності є характерним для читацької інтерпретації, оскільки механізми абдукції (екстралінгвістичні, внутрішньотекстові, міжмовні), які підключаються за відсутності авторської або редакторської інтерпретації, мають обмежені можливості з огляду на забезпечення точності тлумачення. Тем не менш, техніка виокремлення ізотопічних рядів на основі тематичної сітки дозволяє гарантувати певну смислову адекватність якнайменш на гіперонімічному рівні мови-реципієнта.

Будь-яке ІВ в ХТ є стилістично маркованим елементом, який має великий експресивний іррадіаційний потенціал, що дозволяє ІВ виконувати цілу низку функцій, з яких найважливішими є наступні: 1) створення місцевого колориту в описах елементів локусу як реального, так і віртуального характеру; 2) виконання функцій непрямих індикаторів хронотопа твору; 3) заповнення культурологічних, політичних та інших лакун в описах звичаїв, побуту, традицій інших народів та держав; 4) ідентифікація представників різних соціальних груп (освіта, матеріальне становище, професійна приналежність та ін.); 5) характеристика окремих персонажів за їх національною приналежністю; 6) автентична передача особливостей спілкування з іноземцями, у тому числі з комунікантами-білінгвами і поліглоти; 7) створення комічного ефекту при комунікативно неадекватному використанні іноземних слів і виразів, а також їх перекручених варіантів людьми низького освітнього рівня; 8) виконання функції одного з найважливіших елементів сюжетотворення та архітекtonіки (заголовки, епіграфи, найменування розділів), тобто фактора, який забезпечує цілісність тексту; 9) виконання функцій мітігатора і евфемізму через необхідність дотримуватися правил етикету в конкретній комунікативній ситуації.

За рахунок ІВ автор ХТ значно розширює арсенал різних лінгвостилістичних засобів для досягнення поставлених творчих завдань. Взаємодія елементів різних мовних кодових систем призводить до актуалізації нових смислів, сприяє активізації інформативно-естетичного потенціалу ХТ, дозволяє виявити його імплікаційні можливості, дати більш точні персонажні характеристики. Таким чином, проблеми рецепції іншомовних включень залишаються дуже актуальними для подальших лінгвокультурологічних розвідок.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Статті у наукових виданнях:

1. Ладыненко А. П. Лингвостилистические особенности вкрапленных иноязычных элементов в «романе потребления» / А. П. Ладыненко // *Науковий вісник Південноукраїнського національного університету ім. К. Д. Ушинського*. – Одеса : «Астропринт», 2013. – №16. Лінгвістичні науки. – С. 129-137.
2. Ладыненко А. П. Смысловая идентификация и интерпретация иноязычных вкрапленных в художественном тексте (на примере романа Эрнеста Хемингуэя

- «Фиеста») / А. П. Ладыненко // Мова : науково-теоретичний часопис з мовознавства. – Одеса : Астропринт, 2013. – №19. – С. 114-118.
3. Ладыненко А. П. Різновиди інтерпретації іншомовних включень у художньому тексті / А. П. Ладыненко // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. – Чернівці : Видавництво ЧНУ, 2013. – Вип. 653. Германська філологія. – С. 173-181.
 4. Ладыненко А. П. Основные модели образования гибридов в разносистемных языках / А. П. Ладыненко // Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции. – Израиль : Университетский центр Ариель в Самарии, 2013. – Вип. 4. – С. 222-227.
 5. Ладыненко А. П. Иноязычные вкрапления как средство создания локально-темпоральной индикации художественного текста / А. П. Ладыненко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 8. Серія : Філологія. – С. 126-129.
 6. Ладыненко А. П. Особенности функционирования иноязычных вкраплений в различных коммуникативных ситуациях / А. П. Ладыненко // Одеський лінгвістичний вісник: науково-практичний журнал. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2014. – Вип. 4. – С. 149-153.

Доповіді на конференціях:

7. Ладыненко А. П. До питання про походження юридичних термінів в англійській мові / А. П. Ладыненко // Правове життя сучасної України: матер. міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу, м. Одеса, 20-21 квітня 2012 р. / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – Т. 1 – С. 464-466.
8. Ладыненко А. П. Читательская интерпретация в учебном процессе / А. П. Ладыненко // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі : Матеріали V Міжнародної науково-методичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2012 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – С. 102-103.
9. Мизецкая В. Я., Ладыненко А. П. Применение изотопических рядов в пределах мезоконтекста и макроконтекста / В. Я. Мизецкая, А. П. Ладыненко // Сучасні питання прикладної та комп'ютерної лінгвістики. Міжміська наукова конференція, м. Одеса, 25 січня 2013 р. – Одеса : ОНПУ, 2013. – С. 13-14.
10. Ладыненко А. Авторский перевод как разновидность интерпретации иноязычных вкраплений в художественном тексте / А. П. Ладыненко // Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика : материалы докладов VI Международной научно-практической конференции, м. Київ, 5-6 квітня 2013 р. / под общ. ред. А. Г. Гудманяна, С. И. Сидоренко. – Киев : Аграр Медиа Групп, 2013. – С. 245-248.
11. Мизецкая В. Я., Ладыненко А. П. Англоязычные заимствования и словообразовательные модели в русском и украинском языках / В. Я. Мизецкая, А. П. Ладыненко // Правове життя сучасної України : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 16-17 травня 2013 р. / відп. за випуск

- д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін. – Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2013. – Т. 1. – С. 646-648.
12. Ladynenko A. Hybridization as a process of word-formation in the acquisition of foreign language / A. Ladynenko // Методичні та психолого-педагогічні проблеми викладання іноземних мов на сучасному етапі : Матеріали VI Міжнарод. науково-методичної конф., м. Харків, 21 листопада 2013 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 93-94.
13. Ладыненко А. П. Суффиксальные способы гибридизации / А. П. Ладыненко // “Розвиток наукових досліджень 2013” : Матеріали IX міжнарод. науково-практичної конф., м. Полтава, 25-27 листопада 2013 р. – Полтава : Вид-во «ІнтерГрафіка», 2013. – Т. 3. – С. 92-95.
14. Ладыненко А. П. Иноязычное вкрапление как средство создания локально-темпоральной атмосферы происходящего в разножанровых текстах / А. П. Ладыненко // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук.-практ. конференції, присвяченої ювілею академіка С. В. Ківалова, м. Одеса, 16-17 травня 2014 р. / відп. ред. В. М. Дрьомін. – Одеса : Юридична література, 2014. – Т. 2. – С. 610-612.

АНОТАЦІЯ

Ладиненко А. П. Лінгво-інтерпретаційні та функціональні особливості іншомовних включень у художньому тесті. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» МОН України. – Одеса, 2015.

Дисертація містить всебічний кількісно-якісний аналіз особливостей рецепції іншомовних елементів у текст, створений в іншому вербальному коді. Дослідження проводиться на матеріалі кількох різносистемних мов (слов'янські, романські, германські). Здійснюється комплексне вивчення інклюзивних різнорівневих і різносистемних іншомовних елементів, які у роботі отримали назву «іншомовні включення», лексико-граматичних особливостей їх рецепції, способів їх графічної репрезентації, а також функціонування в художньому тексті. Були детально розроблені критерії розмежування іншомовних лексичних інклюзивів (форинізмів) та запозичень, показані шляхи переходу перших у другі за рахунок лінгво-асимілятивних і соціально-адаптивних процесів, а також відзначені труднощі фіксації періоду подібної статусної трансформації.

У роботі вперше робиться багатоаспектний соціолінгвістичний і функціонально-прагматичний аналіз іншомовних включень в текстову структуру. У процесі дослідження була розроблена теорія фреймового аналізу комунікативних ситуацій з іншомовними інклюзивами і описана специфіка їх репрезентації у художньому тексті. Вперше були систематизовані способи інтерпретації іншомовних включень у художніх текстах та проаналізовані лінгвопсихологічні особливості читацької абдукції при розшифровці значень інклюзивних елементів, які не отримали текстову експлікацію.

Ключові слова: іншомовне включення, інклюзивні елементи, асиміляція, адаптація, авторська інтерпретація, редакторська інтерпретація, читацька інтерпретація, функція, комунікативна ситуація, художній текст.

АННОТАЦІЯ

Ладыненко А. П. Лингво-интерпретационные и функциональные особенности иноязычных вкраплений в художественном тексте. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.15 – общее языкознание. – Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского» МОН Украины. – Одесса, 2015.

В диссертации представлен комплексный количественно-качественный анализ структурно-семантических, грамматологических и функциональных особенностей иноязычных вкраплений, инкорпорированных в художественный текст, представленный в иной вербальной системе. Описаны также конкретные способы рецепции иноязычных вкраплений с учетом особенностей языка-донора и языка-реципиента. Исследование проводилось на материале разносистемных (славянских, германских, романских) языков, лежащих в основе гетерогенных текстов.

С целью четкого определения предмета исследования были уточнены критерии разграничения иноязычных лексических инклюзивов (форинизмов) и заимствований, показаны пути перехода первых во вторые за счет лингво-ассимилятивных и социально-адаптивных процессов, а также отмечены сложности фиксации периода подобной статусной трансформации.

В работе представлена структурно-семантическая классификация иноязычных вкраплений с целью проведения их всестороннего количественно-качественного анализа, что позволило сделать выводы о корреляции и степени активного использования зависимых (внутрисловных, т.е. буквенных, морфемных) и независимых ИВ (слово, словосочетание, предложение, сверхфразовое единство) при создании текстового массива произведения. Показаны конкретные формы гибридизации разноязычных элементов в ХТ. Описаны способы образования новых слов на иноязычной основе, которые автор ХТ выдает за действительно существующие, что способствует созданию квазиреального пространства текста.

Рассматривались также композиционно-архитектонические особенности ИВ в ХТ. Были определены место и роль ИВ в разных типах повествования (авторская речь, персонажная речь, включая внутреннюю, а также несобственно-прямая речь). В частности, при изучении ИВ в персонажной речи была разработана теория фреймового анализа специально для коммуникативных ситуаций с иноязычными инклюзивами и описана специфика их репрезентации в ХТ. На основании данного подхода были выделены основные фреймовые ситуации, обеспечивающие либо конвергентный, либо дивергентный характер акта коммуникации. Были также выделены зоны активного использования ИВ в различных композиционно-речевых формах ХТ (описание, повествование, рассуждение) и определены сферы функционирования ИВ во вторичных текстах, встроены в основной текстовый массив произведения (эпистолярный, надписи и т.д.).

Большое внимание в данной работе уделяется анализу различных аспектов влияния фактора адресата на лингво-композиционные особенности репрезентации и интерпретации иноязычных элементов в ХТ. В частности, были выделены и проанализированы 3 типа интерпретации ИВ в ХТ (авторская, редакторская и читательская). Детально описаны процедуры абдукции, применяемые при отсутствии авторской и редакторской интерпретации и активизирующие интерпретационный потенциал читателя.

Детально описаны и основные функции ИВ, связанные как с сюжетно-композиционными, так и персонажно-характерологическими особенностями ХТ. Показана особая роль ИВ в травелогических текстах, в так называемой гламурной литературе, а также в разножанровых произведениях постмодернизма, где проявляется тенденция к синкретизму различных форм и кодов.

Ключевые слова: иноязычное вкрапление, инклюзивные элементы, ассимиляция, адаптация, авторская интерпретация, редакторская интерпретация, читательская интерпретация, функция, коммуникативная ситуация, художественный текст.

SUMMARY

Ladynenko A. P. Linguistic, interpretive and functional features of foreignisms in the artistic texts. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology. Speciality 10.02.15 – General Linguistics. – The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky” of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Odessa, 2015.

The thesis is devoted to a comprehensive quantitative and qualitative analysis of foreign elements incorporated in the texts written in other verbal code systems. The research covers the material of the languages belonging to different genealogical groups (Slavic, Roman, Germanic). Lexical, semantic, structural and graphical peculiarities of the foreign inclusions were analyzed, mechanisms of their reception being described in detail.

The criteria for foreignisms and lexical borrowings differentiation were worked out for the purpose of efficient selection of the units to be investigated.

Different functions of the foreign inclusions (compositional, architectonic and characterological) were also in the centre of attention.

Divergent and convergent acts of communication were singled out on the basis of frame analysis of communicative situations with foreign inclusions, the role of the latter in the dialogue constructions of the artistic texts being thoroughly investigated.

Interpretation techniques of foreign inclusions in fiction texts were systematized and described, the reader’s abduction processes being of special consideration in the paper under analysis.

The investigation showed that system of foreign inclusions has a great irradiation effect endowing the artistic text with different connotations and expressive overtones.

The illustrative material taken from the artistic precedent texts (XIX-XX c.) supports the main conclusions and statements of the thesis under discussion.

Key words: foreignism, inclusive elements, assimilation, adaptation, author's interpretation, editorial interpretation, readers' interpretation, function, communicative situation, artistic text.